

Instytucje Prawa Prywatnego

Maciej Gutowski

Nieważność czynności prawnej

C · H · BECK

Institucje Prawa Prywatnego

Nieważność czynności prawnej

Polecamy nasze publikacje z tego zakresu:

K. Pietrzykowski (red.)

KODEKS CYWILNY. TOM I-II, wyd. 6

Duże Komentarze Becka

E. Gniewek (red.)

KODEKS CYWILNY, wyd. 4

Komentarze Kodeksowe

A. Olejniczak (red.)

PRAWO ZOBOWIĄZAŃ – CZĘŚĆ OGÓLNA. TOM 6

System Prawa Prywatnego

W. Katner (red.)

PRAWO ZOBOWIĄZAŃ – UMOWY NIENAZWANE. TOM 9

System Prawa Prywatnego

Z. Radwański (red.)

PRAWO CYWILNE – CZĘŚĆ OGÓLNA. TOM 2, wyd. 2

System Prawa Prywatnego

Legalis
System Informacji Prawnej

www.ksiegarnia.beck.pl

Instytucje Prawa Prywatnego

Nieważność czynności prawnej

Maciej Gutowski

Wydawnictwo C.H. BECK
Warszawa 2012

Propozycja cytowania:
M. Gutowski, Nieważność czynności prawnej, wyd. 3, Warszawa 2012

Wydawca: Natalia Adamczyk

© **Wydawnictwo C.H. Beck 2012**

Wydawnictwo C.H. Beck Sp. z o.o.
ul. Bonifraterska 17, 00-203 Warszawa

Skład i łamanie: Marta Świerk
Druk i oprawa: Białostockie Zakłady Graficzne

ISBN 978-83-255-4009-8

ISBN e-book 978-83-255-4010-4

Spis treści

Wykaz skrótów	IX
Bibliografia	XIII
Rozdział I. Wprowadzenie.	1
§ 1. Uwagi ogólne o przedmiocie pracy	1
§ 2. Czynność prawna jako czynność konwencjonalna	2
§ 3. Pojęcie czynności prawnej	10
I. Czynność prawna jako prawidłowo dokonana czynność konwencjonalna	12
II. Substrat czynności prawnej	20
III. Oświadczenie woli	23
§ 4. Konsekwencje prawne czynności prawnej	32
Rozdział II. Systematyka wadliwych czynności prawnych	39
§ 1. Próby usystematyzowania czynności wadliwych w doktrynie ...	39
§ 2. Czynności wadliwe, bezskuteczne i nieważne	42
§ 3. Problem tzw. czynności nieistniejących	58
§ 4. Inne postacie wadliwości czynności prawnych	66
I. Czynności wzruszalne	68
1. Czynności wzruszalne wykonaniem prawa kształtują- cego	69
2. Czynności wzruszalne konstytutywnym orzeczeniem sądu	71
II. Czynności bezskuteczne	75
1. Bezskuteczność zawieszona	75
2. Bezskuteczność względna	76
3. Bezskuteczność <i>sensu stricto (ex lege)</i>	78
§ 5. Czynności częściowo nieważne i czynności częściowo bezskuteczne	82
§ 6. Brak potrzeby wyróżniania osobnej kategorii „unieważnia- łości”	84
§ 7. Czynności niewadliwe, choć o „osłabionej” skuteczności	86
§ 8. Systematyka czynności wadliwych – konkluzje	91
Rozdział III. Konstrukcyjne przesłanki nieważności czynności prawnej	95
§ 1. Zdolność prawna i zdolność do czynności prawnych	95
I. Zdolność prawna	95

II. Zdolność do czynności prawnych	101
III. Brak zdolności do czynności prawnych	104
IV. Ograniczona zdolność do czynności prawnych	109
V. Brak zdolności do czynności prawnych – uwagi podsumowujące	111
§ 2. Nieprawidłowa reprezentacja a zdolność prawna i zdolność do czynności prawnych osób prawnych	112
I. Zdolność prawna i zdolność do czynności prawnych osób prawnych	112
II. Zakres prawa do reprezentacji	116
III. Sposób reprezentacji	127
IV. Charakter działania reprezentanta i faktyczne pełnienie przez niego funkcji	132
V. Konsekwencje wadliwej reprezentacji	133
VI. Krajowy Rejestr Sądowy a reguły dotyczące właściwej reprezentacji	141
VII. Problematyka podmiotowości prawnej i reprezentacji podmiotów ustawowych, o których traktuje art. 33 ¹ § 1 KC	144
§ 3. Stan wyłączający świadome lub swobodne podjęcie decyzji i wyrażenie woli	150
§ 4. Pozorność	161
I. Przesłanki ogólne zastosowania sankcji nieważności na podstawie art. 83 KC	161
II. Symulacja względna	168
III. Ochrona osób trzecich	172
§ 5. Niedochowanie wymogów co do formy czynności prawnej zastrzeżonej pod rygorem nieważności	179
I. Uwagi i zasady ogólne dotyczące formy czynności prawnych	179
II. Rodzaje formy, z którymi wiąże się rygor <i>ad solemnitatem</i>	183
III. Wpływ relacji pomiędzy treścią czynności a jej formą na ważność czynności prawnej	191
IV. Wymagania formalne – konkluzje	195
Rozdział IV. Sprzeczność z prawem czynności prawnej jako przesłanka jej nieważności	197
§ 1. Sprzeczność czynności prawnej z prawem – uwagi ogólne	197
I. Pojęcie sprzeczności w rozumieniu art. 58 i 353 ¹ KC	197
1. Sprzeczność treści czynności z nakazem lub zakazem ustawowym	199
2. Sprzeczność celu czynności z prawem	203
3. Inne postacie sprzeczności czynności z prawem	212
A. Określenie treści czynności w sposób nieobejmujący minimalnej treści czynności prawnej	213
B. Brak wymaganych prawem elementów czynności prawnej; niespełnienie innych wymagań ustanowionych normą kompetencyjną	217

II. Pojęcie ustawy w rozumieniu art. 58 i 353 ¹ KC	224
1. Problematyka charakteru normy jako czynnika wpływającego na sankcję nieważności	229
2. Identyfikacja norm imperatywnych, semiimperatywnych i dyspozytywnych w Kodeksie cywilnym.	240
3. Problem sprzeczności z normami bezwzględnie wiążącymi innej gałęzi prawa.	251
4. Charakter prawny norm w doktrynie i orzecznictwie	260
§ 2. Obejście prawa w Kodeksie cywilnym	268
§ 3. Sprzeczność czynności prawnej z normami Unii Europejskiej ...	275
I. Miejsce norm prawa unijnego w konstytucyjnym porządku prawnym Rzeczypospolitej Polskiej.	275
II. Pojęcie ustawy w rozumieniu art. 58 i 353 ¹ KC a normy prawa unijnego	279
III. Pierwotne prawo unijne.	281
1. Sprzeczność z normami traktatowymi jako podstawa nieważności czynności prawnej w świetle art. 58 i 353 ¹ KC	281
2. Sprzeczność z ogólnymi zasadami prawa i prawem zwyczajowym jako podstawa nieważności czynności prawnej w świetle art. 58 i 353 ¹ KC	290
IV. Sprzeczność z umową międzynarodową jako podstawa nieważności czynności prawnej w świetle art. 58 i 353 ¹ KC ...	292
V. Prawo pochodne	296
1. Sprzeczność z normami rozporządzeń jako podstawa nieważności czynności prawnej w świetle art. 58 i 353 ¹ KC	297
2. Sprzeczność z normami dyrektyw jako podstawa nieważ- ności czynności prawnej w świetle art. 58 i 353 ¹ KC	299
3. Sprzeczność z normami decyzji jako podstawa nieważności czynności prawnej w świetle art. 58 i 353 ¹ KC	304
4. Zalecenia i opinie	305
5. Norma prawa unijnego w kontekście ważności czynności prawnej – uwagi podsumowujące	306
Rozdział V. Inne przesłanki nieważności czynności prawnej oparte na ocenie prawidłowości jej treści i celu	309
§ 1. Sprzeczność z zasadami współżycia społecznego	309
I. Analiza normy art. 353 ¹ oraz art. 58 KC pod kątem niezgodności czynności prawnej z zasadami współżycia społecznego	309
II. Sprzeczność z zasadami współżycia społecznego w doktrynie i orzecznictwie.	320
III. Relacja pomiędzy art. 58 i 353 ¹ KC a art. 5 KC	330
IV. Artykuł 58 § 2 i art. 353 ¹ KC – uwagi podsumowujące.	335
§ 2. Sprzeczność z właściwością (naturą) stosunku prawnego	340

§ 3. Problematyka kauzalności w kontekście ważności czynności o charakterze przysparzającym	350
I. Ogólna problematyka pojęcia kauzy	350
II. Problem kauzalności czynności zobowiązujących	357
III. Problem kauzy w czynnościach o charakterze rozporządzającym	361
IV. Problem kauzalności w płaszczyźnie możliwości podnoszenia zarzutów ze stosunku podstawowego	365
V. Konkluzje	367
Rozdział VI. Nieważność bezwzględna – skutki prawne	369
§ 1. Cechy nieważności bezwzględnej	369
I. Nieważność <i>ab initio</i> i <i>ipso iure</i>	371
II. Brak skutków nieważnej czynności prawnej	374
III. Problem konwersji nieważnej czynności prawnej	377
1. Ogólne koncepcje dotyczące konwersji	377
2. Problem konwersji na tle dorobku doktryny i orzecznictwa	381
3. Przesłanki konwersji	384
IV. Problem konwalidacji nieważnej czynności prawnej	385
1. Ogólne uwagi o konwalidacji	386
2. Substrat oraz relatywna kwalifikacja czynności	388
3. Uwagi o konwalidacji na tle poszczególnych unormowań	389
4. Konwalidacja – konkluzje	398
V. Trwałość sankcji nieważności a relatywna ocena substratu czynności; wyłączenie sankcji	400
VI. Brak konkurencji roszczeń w przypadku nieważności bezwzględnej	405
VII. Samoistny i wystarczający charakter przesłanek nieważności	410
VIII. Niestopniowalność nieważności; nieważność częściowa	412
IX. Nieważność podlega uwzględnieniu zgodnie z zasadami obowiązującymi w postępowaniu cywilnym	419
X. Działanie sankcji nieważności nie może zostać uchylone na podstawie art. 5 KC	430
§ 2. Roszczenia, które mogą powstać w związku z nieważnością czynności prawnej	432
I. Obowiązek zwrotu spełnionych świadczeń	432
II. Roszczenie odszkodowawcze oparte na <i>culpa in contrahendo</i>	444
III. Roszczenie o ustalenie nieważności czynności prawnej	453
1. Uwagi ogólne o legitymacji czynnej i biernej	453
2. Interes prawny w procesie o ustalenie	456
3. Przedmiot dowodzenia w procesie o ustalenie; substrat czynności	459
4. Problematyka dawności w kontekście roszczenia o ustalenie	462
Rozdział VII. Zakończenie	465
Indeks rzeczowy	471

Wykaz skrótów

1. Akty prawne

BGB	.....	Bürgerliches Gezetzbuch – niemiecki kodeks cywilny
BrońU	.....	ustawa z 21.5.1999 r. o broni i amunicji (tekst jedn. Dz.U. z 2012 r. poz. 576)
Code civil	.....	francuski kodeks cywilny
d.KPC	.....	<i>rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 29.11.1930 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn. Dz.U. z 1950 r. Nr 43, poz. 394 ze zm.)</i>
FundU	.....	ustawa z 6.4.1984 r. o fundacjach (tekst jedn. Dz.U. z 1991 r. Nr 46, poz. 203 ze zm.)
GospGruntU	.....	<i>ustawa z 29.4.1985 r. o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości (tekst jedn. Dz.U. z 1991 r. Nr 30, poz. 127 ze zm.)</i>
GospNierU	.....	ustawa z 21.8.1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tekst jedn. Dz.U. z 2010 r. Nr 102, poz. 651 ze zm.)
KC	.....	ustawa z 23.4.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 93 ze zm.)
KH	.....	<i>rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 27.6.1934 r. (Dz.U. Nr 57, poz. 502 ze zm.)</i>
KP	.....	ustawa z 26.6.1974 r. – Kodeks pracy (tekst jedn. Dz.U. z 1998 r. Nr 21, poz. 94 ze zm.)
Konstytucja RP	.....	ustawa z 2.4.1997 r. – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze sprost.)
KPC	.....	ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. Nr 43, poz. 296 ze zm.)
KRO	.....	ustawa z 25.2.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. Nr 9, poz. 59 ze zm.)
KrRejSU	.....	ustawa z 20.8.1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (tekst jedn. Dz.U. z 2007 r. Nr 168, poz. 1186 ze zm.)
KSH	.....	ustawa z 15.9.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. Nr 94, poz. 1037 ze zm.)
KWU	.....	ustawa z 6.7.1982 r. o księgach wieczystych i hipotecę (tekst jedn. Dz.U. z 2001 r. Nr 124, poz. 1361 ze zm.)
KZ	.....	<i>rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 27.10.1933 r. – Kodeks zobowiązań (Dz.U. Nr 82, poz. 598 ze zm.)</i>

Wykaz skrótów

NierCudzU	ustawa z 24.3.1920 r. o nabywaniu nieruchomości przez cudzoziemców (tekst jedn. Dz.U. z 2004 r. Nr 167, poz. 1758 ze zm.)
PodpisElektrU	ustawa z 18.9.2001 r. o podpisie elektronicznym (Dz.U. Nr 130, poz. 1450 ze zm.)
POPC	ustawa z 18.7.1950 r. – Przepisy ogólne prawa cywilnego (Dz.U. Nr 34, poz. 311 ze zm.)
POPC z 1946 r.	dekret z 12.11.1946 r. – Przepisy ogólne prawa cywilnego (Dz.U. R.P. Nr 67, poz. 369 ze zm.)
PPU	ustawa z 25.9.1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych (tekst jedn. Dz.U. z 2002 r. Nr 112, poz. 981 ze zm.)
PrBank	ustawa z 29.8.1997 r. – Prawo bankowe (tekst jedn. Dz.U. z 2002 r. Nr 72, poz. 665 ze zm.)
PrLow	ustawa z 13.10.1995 r. – Prawo łowieckie (tekst jedn. Dz.U. z 2005 r. Nr 127, poz. 1066 ze zm.)
PrNot	ustawa z 14.2.1991 r. – Prawo o notariacie (tekst jedn. Dz.U. z 2008 r. Nr 189, poz. 1158 ze zm.)
PrSpółdz	ustawa z 16.9.1982 r. – Prawo spółdzielcze (tekst jedn. Dz.U. z 2003 r. Nr 188, poz. 1848 ze zm.)
PrStow	ustawa z 7.4.1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach (tekst jedn. Dz.U. z 2001 r. Nr 79, poz. 855 ze zm.)
PrUpN	ustawa z 28.2.2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (tekst jedn. Dz.U. z 2009 r. Nr 175, poz. 1361 ze zm.)
PrWeksl	ustawa z 28.4.1936 r. – Prawo wekslowe (Dz.U. Nr 37, poz. 282 ze zm.)
PrywPPU	ustawa z 30.8.1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji (tekst jedn. Dz.U. z 2002 r. Nr 171, poz. 1397 ze zm.)
PWKC	ustawa z 23.4.1964 r. – Przepisy wprowadzające Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 94 ze zm.)
SamGminU	ustawa z 8.3.1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jedn. Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 ze zm.)
SamZaU	ustawa z 25.9.1981 r. o samorządzie załogi przedsiębiorstwa państwowego (Dz.U. Nr 24, poz. 123 ze zm.)

2. Piśmiennictwo / Czasopisma

Apel.-Lub.	Biuletyn Sądu Apelacyjnego w Lublinie
Apel.-W-wa	Biuletyn Sądu Apelacyjnego w Warszawie
BGHZ	Bundesgerichtshofentscheidungen in Zivilsachen – Zbiór orzecznictwa BGH w sprawach cywilnych
BMS	Biuletyn Ministerstwa Sprawiedliwości
Dz.U.	Dziennik Ustaw
Gł.	Głosa
GP	Gazeta Prawna
KPP	Kwartalnik Prawa Prywatnego
KSP	Krakowskie Studia Prawnicze

MoP	Monitor Prawniczy
MoPod	Monitor Podatkowy
NP	Nowe Prawo
OSA	Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSAB	Orzecznictwo Sądów Apelacji Białostockiej
OSNC	Orzecznictwo Sądu Najwyższego, Izba Cywilna
OSNCP	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSP	Orzecznictwo Sądów Polskich
OSPika	Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażo- wych
OTK	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. Zbiór Urzędowy
PN	Przegląd Notarialny
PNUŚ	Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego
POP	Przegląd Orzecznictwa Podatkowego
Pal.	Palestra
PB	Prawo Bankowe
PiP	Państwo i Prawo
PiZS	Praca i Zabezpieczenie Społeczne
PP	Przegląd Podatkowy
PPE	Przegląd Prawa Europejskiego
PPH	Przegląd Prawa Handlowego
PPHZ	Prawne Problemy Handlu Zagranicznego
PPW	Prawo Papierów Wartościowych
Pr.Gosp.	Prawo Gospodarcze
Prok. i Pr.	Prokuratura i Prawo
Pr.Pracy	Prawo Pracy
Pr.Sp.	Prawo Spółek
Restatement	Restatement of the Law of Contracts, Second
PS	Przegląd Sądowy
PUG	Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
Rej.	Rejent
R.Pr.	Radca Prawny
RPEiS	Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
SC	Studia Cywilistyczne
SIS	Studia Iuridica Silesiana
SP	Studia Prawnicze
SPINP	Studia Prawnicze Instytutu Nauk Prawnych
Pr.Sp.	Prawo Spółek
TPP	Transformacje Prawa Prywatnego
Wok.	Wokanda
WSA	Wojewódzki Sąd Administracyjny
Zb.Orz.	Zbiór Orzeczeń
ZNUJ	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego

3. Organy orzekające

BGH	Bundesgerichtshof – Sąd Federalny RFN
NSA	Naczelny Sąd Administracyjny
NSA(7)	Naczelny Sąd Administracyjny w składzie siedmiu sędziów
SA	Sąd Apelacyjny
SN	Sąd Najwyższy
SN(7)	Sąd Najwyższy w składzie siedmiu sędziów
SN(PSIC)	Sąd Najwyższy w pełnym składzie Izby Cywilnej
TK	Trybunał Konstytucyjny

4. Inne skróty

art.	artykuł
BAT	Bundesangestelltentarif
b.d.w.	bez daty wydania
BGH NJW	Bundesgerichtshof Neue juristische Wochenschrift – orzeczenie BGH opublikowane w Neue juristische Wochenschrift
cz.	część
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade
ICCLR	International Commercial and Company Law Review
n.	następny (-a, -e)
Nb	numer brzegowy
Nr	numer
pkt	punkt
por.	porównaj
poz.	pozycja
red.	redaktor
s.	strona
t.	tom
tekst jedn.	tekst jednolity
TRIPs	Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights
UCC	Uniform Commercial Code
WTO	World Trade Organization
z.	zeszyt
zob.	zobacz

Bibliografia

- Ahlt M., Szpunar M.*, Prawo europejskie, wyd. 4, Warszawa 2005
- Allerhand M.*, Kodeks handlowy. Komentarz, Warszawa 1991
- Allerhand M.*, Prawo o notariacie, Lwów 1934
- Antoszek P.*, Cywilnoprawny charakter uchwał wspólników spółek kapitałowych, Warszawa 2009
- Antoszek P.*, Dopuszczalność uchylecia się od skutków prawnych wadliwego aktu głosowania wspólnika spółki kapitałowej, Pr.Sp. 2005, Nr 11
- Austin J. L.*, Logic and Language, Oxford 1953
- Banasiński C.*, Pozycja prawa międzynarodowego w krajowym porządku prawnym (w świetle Konstytucji z 1997 r.), PPE 1997, Nr 2
- Banaszak B.*, Prawo konstytucyjne, wyd. 3, Warszawa 2004
- Banaszczyk Z.*, [w:] Kodeks cywilny. Komentarz, *K. Pietrzykowski* (red.), Warszawa 1998
- Barcz J.*, [w:] Prawo Unii Europejskiej, *J. Barcz* (red.), Warszawa 2004
- Barcz J.*, Akt integracyjny Polski z Unią Europejską w świetle Konstytucji RP, PiP 1998, Nr 4
- Barta J., Markiewicz R.*, Komentarz do ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych, Warszawa 1995
- Baums T.*, Personal Liabilities of Company Directors in German Law, ICCLR 1996, Nr 6
- Bączny K.*, Glosa do wyr. SN z 16.2.2001 r., IV CKN 244/00, OSP 2002, Nr 3
- Beale H. G.*, [w:] *H. G. Beale* (red.), Chitty on Contracts, Vol. 1, General Principles, wyd. 28, London 1999; wyd. 29, London 2004
- Beale H., Kötz H., Hartkamp A., Tallon D.*, Cases, Materials and Text on Contract Law, Oxford 2002
- Beatson J.*, Anson's Law of Contract, Oxford 2002
- Beauvisage P., Jaeger L.*, Doing Business in France, Vol. 1, New York 1994
- Bednarek M.*, [w:] *E. Łętowska, P. Drapała, M. Bednarek*, Umowy odnoszące się do osób trzecich, Warszawa 2006
- Bednarek M.*, Umowa o świadczenie na rzecz osoby trzeciej, cz. I, MoP 2005, Nr 11; cz. II, MoP 2005, Nr 12
- Bialecki P.*, Reklama jako utwór, MoP 1998, Nr 10
- Bidziński Z.*, Art. 358¹ kodeksu cywilnego w orzecznictwie Sądu Najwyższego, KPP 1996, z. 1
- Bielski P.*, Glosa do wyr. SN z 20.12.2001 r., III RN 163/00, GI. 2002, Nr 11
- Bielski P.*, Podstawy organizacji i funkcjonowania rejestru przedsiębiorców – zagadnienia wybrane, Rej. 2000, Nr 2
- Bielski P.*, Spółka kapitałowa w organizacji a status przedsiębiorcy, PPH 2002, Nr 6

Bibliografia

- Bieniek G.*, [w:] *G. Bieniek, S. Rudnicki*, Nieruchomości. Problematyka prawna, Warszawa 2004
- Bieniek G.*, Komentarz do ustawy o gospodarce nieruchomościami, Warszawa 1998
- Bieniek G.*, W sprawie reprezentacji gminy jako osoby prawnej, *Rej.* 2003, Nr 2
- Bieranowski A.*, Glosa do wyr. SN z 12.10.2001 r., V CKN 631/00, *Rej.* 2002, Nr 11
- Biernat S.*, [w:] Prawo Unii Europejskiej, *J. Barcz* (red.), Warszawa 2004
- Bilewska K.*, Sanckja sprzeczności uchwały walnego zgromadzenia z normami dyspozytywnymi – polemika, PPH 2011, Nr 6
- Black H. C.*, *Black's Dictionary of Law*, St. Paul 1991
- Błahuta F.*, [w:] Kodeks cywilny. Komentarz, *Z. Resich* (red.), t. II, Warszawa 1972
- Bossowski F.*, Nieważność i bezskuteczność, [w:] Encyklopedia podręczna prawa prywatnego, Warszawa, b.d.w.
- Breyer S.*, Przeniesienie własności nieruchomości, Warszawa 1975
- Brodecki Z.*, *Acquis communautaire*. Pojęcie nieznanne Konstytucji RP, [w:] *C. Mik* (red.), Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 roku a członkostwo Polski w Unii Europejskiej, Toruń 1999
- Brodecki Z.*, *Derezińska M.*, Prawo integracji europejskiej. Zarys wykładu z wyborem źródeł, Sopot 1999
- Brol J.*, Umowa leasingu, Warszawa 2002
- Broniewicz W.*, Glosa aprobująca do uchw. SN z 17.6.2005 r., III CZP 26/05, OSNC 2006, Nr 6, poz. 63, OSP 2006, Nr 7–8, poz. 85
- Broniewicz W.*, Postępowanie cywilne w zarysie, Warszawa 1998
- Brox H.*, *Allgemeiner Teil des BGB*, Köln 1998
- Bryl W.*, [w:] *Z. Resich* (red.), Kodeks cywilny. Komentarz, t. I, Warszawa 1972
- Brzeziński B.*, Glosa do wyr. NSA z 29.5.2002 r., III SA 2602/00, POP 2003, Nr 1
- Brzeziński B.*, Narodziny i upadek orzeczniczej doktryny obejścia prawa podatkowego, POP 2004, Nr 1
- Brzeziński B.*, *Kalinowski M.*, *Masternak M.*, *Olesińska A.*, Ordynacja podatkowa – komentarz, Toruń 2002
- Brzozowski A.*, [w:] *K. Pietrzykowski* (red.), Kodeks cywilny. Komentarz, t. I, Warszawa 1998
- Brzozowski A.*, [w:] *K. Pietrzykowski* (red.), Suplement Tom I. Kodeks cywilny. Komentarz, t. III, Warszawa 2003
- Brzozowski A.*, [w:] System prawa prywatnego. Tom 7. Prawo zobowiązań – część szczegółowa, Warszawa 2001
- Buczkowski S.*, Umowa o roboty budowlano-montażowe. Wybrane zagadnienia prawne, SP 1964, Nr 3
- Butkiewicz M.*, Wpływ ustawy o podpisie elektronicznym na formę czynności prawnych, PPH 2003, Nr 4
- Byrska M.*, Program komputerowy w nowym prawie autorskim, PiP 1994, Nr 11
- Canaris C. W.*, *Drittwirkung der gemeinschaftlichen Grundfreiheiten*, [w:] *H. Bauer* (red.), Umwelt, Wirtschaft und recht, Tübingen 2002
- Chłopecki A.*, Czy w prawie polskim obowiązuje zasada *numerus clausus* papierów wartościowych, PS 1994, Nr 2

- Chlopecki A.*, Obrót papierami wartościowymi na rynku kapitałowym, cz. II, PPH 1995, Nr 10
- Cichoń J.*, Glosa do wyr. SN z 27.3.2000 r., I PKN 558/99, OSP 2001, Nr 3
- Ciepla H.*, [w:] *G. Bieniek* (red.), Komentarz do Kodeksu cywilnego. Księga trzecia. Zobowiązania, t. II, Warszawa 1997
- Cieślak S.*, Wpływ nowelizacji KPC na stopień sformalizowania postępowania cywilnego, MoP 2004, Nr 21
- Cisek A., Kremis J.*, Glosa do wyr. SN z 1.7.1974 r., III CRN 119/74, Pal. 1980, Nr 8–9
- Cisek A., Kremis J.*, Z problematyki wyzysku w ujęciu Kodeksu cywilnego, RPEiS 1973, Nr 3
- Craig P., Búrca G.*, EU Law – Text, Cases and Materials, Oxford 2003
- Czachórski W.*, Czynności prawne przyczynowe i oderwane w polskim prawie cywilnym, Warszawa 1952
- Czachórski W.*, Odpowiedzialność kontraktowa i jej stosunek do odpowiedzialności deliktowej wg k.c., NP 1964, Nr 10
- Czachórski W.*, Odpowiedzialność odszkodowawcza w ramach tzw. ujemnego interesu umownego, RPEiS 1968, Nr 3
- Czachórski W.*, Odpowiedzialność odszkodowawcza w ramach tzw. ujemnego interesu umowy, SC 1969, t. XIII–XIV
- Czachórski W.*, Zobowiązania. Zarys wykładu, Warszawa 1994
- Czajkowska-Dąbrowska M.*, O osobliwościach nieważności umów naruszających zakaz stosowania praktyk monopolistycznych, [w:] Księga pamiątkowa ku czci Sędziego Janusza Pietrzykowskiego, Warszawa 2000
- Czapliński W.*, [w:] *J. Barcz* (red.), Prawo Unii Europejskiej, Warszawa 2004
- Czarnecki M., Bagińska L.*, Prawo wekslowe i czekowe. Komentarz, Warszawa 1998
- Czepita S., Kuniewicz Z.*, Spór o konwalidację nieważnych czynności prawnych, PiP 2002, Nr 9
- Czepita S.*, Reguły konstytutywne a system prawny, Szczecin 1996
- Dalka S.*, Glosa aprobująca do uchw. SN z 17.6.2005 r., III CZP 26/05, OSNC 2006, Nr 4, poz. 63, PPE Nr 1–3, poz. 99
- Davidson D., Knowles B., Forsythe L., Jespersen R.*, Business Law – Principles and Cases, Belmont 1987
- Dąbrowa J.*, [w:] System prawa cywilnego. Prawo zobowiązań. Część ogólna, t. III cz. 1, Wrocław 1981
- Dąbrowski D.*, Zgromadzenie wspólników w jednoosobowej spółce z o.o., MoP 2002, Nr 12
- Dąbrowski H.*, [w:] *Z. Resich* (red.), Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Część ogólna, Warszawa 1972
- Dmowski S.*, [w:] Komentarz do Kodeksu cywilnego. Księga pierwsza. Część ogólna, Warszawa 1998; wyd. 5, Warszawa 2003
- Dolecki H.*, Ciężar dowodu w polskim procesie cywilnym, Warszawa 1998
- Domański L.*, Uzasadnienie projektu kodeksu zobowiązań w o pracowaniu głównego referenta projektu prof. Romana Longchamps de Berier, Nowy kodeks zobowiązań, GSW 1934, Nr 51
- Domel M.*, Cywilnoprawna reprezentacja przedsiębiorstwa według ustawy o przedsiębiorstwach państwowych, NP 1983, Nr 9–10

Bibliografia

- Drozd E.*, Glosa do wyr. SN z 14.4.1971 r., III CRN 57/71, NP 1973, Nr 4
- Drozd E.*, *Numerus clausus* praw rzeczowych, [w:] Księga pamiątkowa ku czci Profesora Zbigniewa Radwańskiego, Poznań 1990
- Drozd E.*, O potrzebie zmian w prawie notarialnym, Rej. 2001, Nr 5
- Drozd E.*, Pozorność w umowach przenoszących własność nieruchomości, SC 1974, t. XXIII
- Drozd E.*, Problematyka formy czynności prawnych na tle art. 77 k.c., SP 1973, Nr 38
- Drozd E.*, Przeniesienie własności nieruchomości, Warszawa 1974
- Drozd E.*, Umowa zobowiązująca jako podstawa prawna dla umów z zakresu prawa rzeczowego, [w:] Rozprawy prawnicze. Księga pamiątkowa Profesora Maksymiliana Pazdana, Kraków 2005
- Drozd E.*, Uzyskanie pełnoletności przez zawarcie małżeństwa, NP 1969, Nr 7–8
- Drozd E.*, Z problematyki zawarcia umowy w formie aktu notarialnego, Rej. 1996, Nr 4–5
- Drozdowicz M.*, (Nie)bezpieczny podpis elektroniczny, PPH 2003, Nr 1
- Drozdowska T.*, Stosunek pracy a prawa autorskie, Pr.Sp. 1998, Nr 1
- Dubis W.*, Waloryzacja kondycji nienależnego świadczenia, Rej. 1998, Nr 9
- Dubis W.*, Zbieg roszczeń a skarga z bezpodstawnego wzbogacenia, PS 2002, Nr 1
- Dubisz S.*, Słownik języka polskiego, t. I–IV, Warszawa 2003
- Dworniak K.*, Doręczenia w postępowaniu podatkowym w świetle ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa, Biuletyn Skarbowy 2001, Nr 2
- Dybowski T.*, [w:] System prawa cywilnego. Prawo zobowiązań – część szczegółowa, t. III, cz. 2, Wrocław 1976
- Działocha K.*, Podstawy prounijnej wykładni Konstytucji RP, PiP 2004, Nr 11
- Dziurzyński T.*, [w:] *T. Dziurzyński, Z. Fenichel, M. Honzatko*, Kodeks handlowy. Komentarz, Kraków 1935
- Ehrenzweig A.*, System des österreichischen allgemeinen Privatrechts. Allgemeiner Teil (II), Wien 1951
- Einem H.*, Die Rechtsnatur der Option, Berlin 1974
- Ereciński T.*, Z problematyki dowodu z dokumentów w sądowym postępowaniu cywilnym, [w:] Księga pamiątkowa ku czci Z. Resicha, Warszawa 1985
- Fabre-Magnan M.*, Les obligations, Paryż 2004
- Florek L., Zieliński T.*, Prawo pracy, Warszawa 1997
- Flour J., Albert J. L., Savaux E.*, Droit civil. Les obligations. 1. L'acte juridique, Paryż 2004
- Flume W.*, Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts, 2 Band, Das Rechtsgeschäft, Berlin 1992, § 13, 5
- Flume W.*, Allgemeiner Teil des bürgerlichen Rechts, t. II, Das Rechtsgeschäft, Berlin 1965
- Forystek J.*, Nieakt (*actum non existens*) w demokratycznym państwie prawa, TPP 2001, Nr 2
- Frąckowiak J.*, Uchwały zgromadzeń spółek kapitałowych sprzeczne z ustawą, PPH 2007, Nr 11
- Frąckowiak J.*, Instytucje prawa handlowego w Kodeksie cywilnym, Rej. 2003, Nr 6
- Frąckowiak J.*, Jednostka organizacyjna jako substrat osoby prawnej i ustawowej, [w:] Rozprawy prawnicze. Księga pamiątkowa Profesora Maksymiliana Pazdana, Kraków 2005

- Frąckowiak J., Konstrukcja prawna spółki cywilnej, [w:] Księga pamiątkowa ku czci Sędziego Stanisława Rudnickiego, Warszawa 2005
- Frąckowiak J., Znaczenie formy notarialnej w polskim prawie spółek na tle prawa Unii Europejskiej, Rej. 1998, Nr 4
- Frąckowiak J., Potrzeszcz R., Czy nadanie osobowości prawnej spółkom osobowym wymaga zasadniczej reformy prawa podatkowego, PPH 2000, Nr 1
- Furmston M., Cheshire G. C., Fifoot C. H., Law of Contract, London 2001
- Gajda J., Dobra wiara organu osoby prawnej, PiP 1991, Nr 3
- Gajda J., Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz, Warszawa 2000
- Gandor K., Konwersja nieważnych czynności prawnych, SC 1963, t. IV
- Ganobis M., Uchwały zgromadzeń spółek kapitałowych a pojęcie czynności prawnej, MoP 2007, Nr 23, s. 1293 i n
- Gasiński Ł., Modrzejewski J., Okolski J., Natura stosunku korporacyjnego spółki akcyjnej, PPH 2000, Nr 8
- Gawlik B., [w:] System prawa cywilnego, część ogólna, t. I, Wrocław 1985
- Gawlik B., Pojęcie umowy nienazwanej, SC XXXX, t. XVIII
- Gawlik B., Procedura zawierania umowy na tle ogólnych przepisów Kodeksu cywilnego (art. 66–72 k.c.), Kraków 1978
- Gawlik B., Umowa *know-how*. Zagadnienia konstrukcyjne, Kraków 1974
- Gersdorf M., Obejście prawa a pozornosc w kontraktach menadżerskich, PiZS 2003, Nr 10
- Gersdorf M., Ustanie spółdzielczego stosunku pracy, Warszawa 1969
- Gersdorf M., Ignatowicz J., Prawo spółdzielcze. Komentarz, Warszawa 1985
- Ghestin J., Traité de droit civil. Les obligations. Le contrat: formation, Paryż 1988
- Gieracki J., Nowa regulacja ustrojów małżeńskich, Bielsko-Biała 2005
- Gilowski P., Data pewna a forma oświadczenia woli z datą pewną, Rej. 2001, Nr 3
- Gizbert-Studnicki T., O nieważnych czynnościach prawnych w świetle koncepcji czynności konwencjonalnych, PiP 1975, Nr 4
- Gniewek E., [w:] T. Dybowski (red.), System prawa prywatnego. Tom 3. Prawo rzeczowe, Warszawa 2002
- Gniewek E., Kodeks cywilny. Księga druga. Własność i inne prawa rzeczowe. Komentarz, Kraków 2001
- Gniewek E., Prawo rzeczowe, Warszawa 1999
- Gniewek E., Z problematyki umów przedwstępnych, NP 1970, Nr 7–8
- Gniewek E., Łuszkak-Zajac A., Machnikowski P., Uwagi do projektowanych zmian Kodeksu cywilnego dotyczących zawierania umów, KPP 2001, z. 1
- Golat R., Prawa autorskie i prawa pokrewne, Warszawa 1999
- Golaczyński J., [w:] E. Gniewek (red.), System prawa prywatnego. Tom 4. Prawo rzeczowe, Warszawa 2005
- Golaczyński J., Przeniesienie własności na zabezpieczenie, Rej. 1995, Nr 5
- Górecki J., Przeniesienie własności rzeczy ruchomej, Wrocław 1950
- Górka M., Kontrola przestrzegania prawa wspólnotowego przez państwa i podmioty prywatne w Unii Europejskiej, Toruń 1999
- Górski J., Przygotowanie umowy w świetle Kodeksu zobowiązań, Poznań 1938
- Górski J., Stanowisko prawne organów i pełnomocników przedsiębiorstw państwowych, NP 1955, Nr 6
- Granecki M., *Culpa in contrahendo*, PPH 2001, Nr 3

Bibliografia

- Gromek K., Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz, Warszawa 2004
- Grudziński M., Wolter A., Recenzja pracy S. Szera. Prawo rodzinne, PiP 1953, Nr 8–9
- Grzybczyk K., Reklama jako utwór w rozumieniu prawa autorskiego, PUG 1997, Nr 6
- Grzybowski S., [w:] System prawa cywilnego. Tom I. Część ogólna, Wrocław 1974; wyd. 2, Wrocław 1985
- Grzybowski S., [w:] System prawa cywilnego. Tom. III. Część 1. Prawo zobowiązań – część ogólna, Wrocław 1981
- Grzybowski S., [w:] System prawa cywilnego. Tom III. Część 2. Prawo zobowiązań – część szczegółowa, Wrocław 1976
- Grzybowski S., [w:] J. Barta (red.), System prawa prywatnego. Tom XIII. Prawo autorskie, Warszawa 2003
- Grzybowski S., O rzekomej konwalidacji nieważnej czynności prawnej, RPEiS 1974, Nr 3
- Grzybowski S., Prawo cywilne. Zarys prawa rzeczowego, Warszawa 1989
- Grzybowski S., Prawo cywilne. Zarys części ogólnej, Warszawa 1974
- Grzybowski S., Prawo rodzinne. Zarys wykładu, Warszawa 1980
- Grzybowski S., Przekazanie świadczenia jako czynność prawna nienazwana, a zasada swobody czynności prawnych, PiP 1967, Nr 3
- Gudowski J., [w:] G. Bieniek (red.), Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga trzecia. Zobowiązania. Tom II, Warszawa 1997
- Gurgul S., Prawo upadłościowe i układowe. Komentarz, wyd. 3, Warszawa 2002.
- Guś J., O właściwości (naturze) stosunku prawnego, PiP 1997, Nr 4
- Gutowski M., Charakter prawny oferty na tle niedawnych zmian w Kodeksie cywilnym, PiP 200, Nr 3
- Gutowski M., Czynność prawna podjęta w celu przestępczym – glosa, MoP 2007, Nr 18
- Gutowski M., Glosa do wyr. SN z 6.11.2003 r., III CK 16/02, OSP 2005, Nr 7–8
- Gutowski M., Konwersja umowy stanowiącej w przedwstępnej wobec zmian kodeksu cywilnego, PiP 2004, Nr 11
- Gutowski M., O konsekwencjach naruszenia norm dyspozytywnych, PPH 2011, Nr 11
- Gutowski M., O pojęciu sankcji nieważności, na tle uchwał organów spółek kapitałowych, PPH 2007, Nr 12
- Gutowski M., O regułach dokonywania czynności prawnych – artykuł, PiP 2010, Nr 8
- Gutowski M., Potrącenie ustawowe w stosunku do cesjonariusza w świetle przepisów o przelewie wierzytelności, RPEiS 2005, Nr 5
- Gutowski M., Umowa opcji, Kraków 2003
- Gutowski M., Nieważność i inne przypadki wadliwości czynności prawnych w kontekście odpowiedzialności karnoprawnej, PiP 2004, Nr 9
- Gutowski M., Sankcja wobec czynności prawnej dokonanej przez „fałszywy organ” osoby prawnej, PPH 2008, Nr 3
- Gutowski M., Wzruszalność czynności prawnej, Warszawa 2010
- Gwiazdomorski J., Prawo spadkowe w zarysie, Warszawa 1985
- Gwiazdomorski J., Próba korektury pojęcia czynności prawnej, [w:] Prace z zakresu prawa cywilnego i prawa na dobrach niematerialnych, ZNUJ 1974, Nr 346

- Gwiazdomorski J., Wyjaśnienie w związku z artykułem M. Piekarskiego „Wpływ zakłócenia czynności psychicznych na tok procesu”, PiP 1961, Nr 12
- Gwiazdomorski J., Zawarcie małżeństwa, PiP 1949, Nr 4
- Hamilton R.W., The Law of Corporations, St. Paul 2000
- Harla G., Ważność umowy zawartej z osobą fizyczną, która przy zawarciu umowy podała się za kogoś innego, Pal. 2002, Nr 11–12
- Hartkamp A., Principles of Contract Law, [w:] A. Hartkamp, M. Hesselning, E. Hondius, C. Joustra, E. du Perron, M. Veldman (red.), Towards a European Civil Code, Nijmegen 2004
- Heinrichs H., [w:] Palandt, Bürgerliches Geztzbuch, Auflage 1964, uwagi do § 145, notka 3
- Henrich D., Vorvertrag, Optionsvertrag, Vorrechtsvertrag – Eine dogmatische-systematische Untersuchung der vertraglichen Bindungen vor und zu einem Vertragsschluß, Berlin 1965
- Herdegen M., Prawo europejskie, Warszawa 2004
- Hijma J., van Dam C. C., van Schendel W. A. M., Valk W. L., Rechtshandeling en Overeenkomst, 4 wyd., Berlin 2004
- Hondius E., Towards a European Civil Code, [w:] A. Hartkamp, M. Hesselning, E. Hondius, C. Joustra, E. du Perron, M. Veldman (red.), Towards a European Civil Code, Nijmegen 2004
- Horobiowski J., Kaspryszyn J., Skutki procesowe nieudokumentowanego zarzutu potrącenia w postępowaniu nakazowym, Pal. 2003, Nr 1–2
- Ignatowicz J., [w:] Z. Resich (red.), Kodeks cywilny. Komentarz, t. I, Warszawa 1972
- Ignatowicz J., [w:] M. Grudziński, J. Ignatowicz (red.), Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz, Warszawa 1966
- Ignatowicz J., [w:] System prawa cywilnego. Tom I. Część ogólna, wyd. 2, Wrocław 1985
- Ignatowicz J., Prawo rodzinne. Zarys wykładu, Warszawa 1987
- Ignatowicz J., Prawo rzeczowe, Warszawa 1995
- Ignatowicz J., Nazar M., Prawo rodzinne, Warszawa 2005
- Jacyszyn J., Elektroniczne czynności prawne, PPH 1999, Nr 7
- Jagielska M., Nowelizacja Kodeksu cywilnego: kontrola umów i wzorców umownych, MoP 2000, Nr 11
- Jakubecki A., [w:] A. Jakubecki, F. Zedler, Prawo upadłościowe i naprawcze, Kraków 2003
- Janczewski S., Prawo handlowe, wekslowe i czekowe, Warszawa 1994
- Janiszevska B., Głosa krytyczna do wyr. SN z 26.11.1997 r., II CKN 458/97, PiP 2000, Nr 4
- Jankowski J., Nowelizacja Kodeksu postępowania cywilnego, Postępowanie rozpoznawcze, cz. 1, MoP 2004, Nr 19
- Jasiakiewicz M., [w:] S. Włodyka (red.), Prawo umów w obrocie gospodarczym, Warszawa 2001
- Jaspar X., Smallhover J., Doing Business in Europe, London 1992
- Jauernig O., [w:] Bürgerliches Geztzbuch Kommentar, München 2004
- Jauernig O., Trennungsprinzip und Abstraktionprinzip, Juristische Schulung 1994
- Jedliński A., Pozorność jako wada czynności prawnej i konsekwencje prawne pozorności, Rej. 2005, Nr 5